

UCHWAŁA

Dnia 26 lutego 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jacek Gudowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Anna Kozłowska

SSN Bogumiła Ustjanicz

Protokolant Katarzyna Bartczak

w sprawie z wniosku B. G.
przy uczestnictwie M. O. G. i A. A. G.
o stwierdzenie nabycia własności przez zasiedzenie,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 26 lutego 2014 r.
zagadnienia prawnego
przedstawionego przez Sąd Okręgowy w K.
postanowieniem z dnia 2 października 2013 r.,

"Czy dniem uiszczenia opłaty sądowej wnoszonej za pośrednictwem polskiej placówki pocztowej operatora wyznaczonego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. - Prawo pocztowe (Dz.U. z 2012 r., Nr 1529) - przy wykorzystaniu usługi finansowej zlecenia przekazania środków pieniężnych na określony rachunek bankowy - jest dzień jej wpłaty w formie gotówkowej w takiej placówce, czy dzień uznania rachunku bankowego prowadzonego dla sądu?"

podjął uchwałę:

Data uiszczenia opłaty sądowej na rachunek bankowy sądu wnoszonej w postaci wpłaty gotówkowej w polskiej placówce pocztowej operatora wyznaczonego (Poczty Polskiej S.A.) jest data przyjęcia tej wpłaty przez operatora.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 12 października 2012 r. Sąd Rejonowy w B. zawiesił postępowanie na podstawie art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. w związku niewykonaniem przez pełnomocnika wnioskodawców zarządzenia dotyczącego wskazania osób zainteresowanych, tj. spadkobierców właścicieli nieruchomości objętej wnioskiem, ujawnionych w księdze wieczystej.

Zażalenie wnioskodawczynie i uczestników na to postanowienie zostało postanowieniem z dnia 2 stycznia 2013 r. odrzucone, gdyż skarżący nie uiszcili w terminie należnej opłaty, przy czym jednocześnie Sąd Rejonowy oddalił wniosek wnioskodawczynie i uczestników o rozłożenie należności z tytułu opłaty na raty.

Wnioskodawczynie i uczestnicy zaskarżyli zażaleniem orzeczenie o odmowie rozłożenia należności z tytułu opłaty sądowej na raty, w związku z czym Sąd wezwał skarżących do uiszczenia opłaty od zażalenia, a następnie - postanowieniem z dnia 28 marca 2013 r. - odrzucił to zażalenie, stwierdziwszy, że należna opłata nie została uiszczona.

W zażaleniu na to postanowienie wnioskodawczynie i uczestnicy zarzucili, że należną opłatę uiszcili w ustawowym terminie, tj. w dniu 8 marca 2013 r., co potwierdzili przedstawiając kopię dowodu wpłaty, z którego wynika przekazanie w tym dniu na rachunek Sądu Rejonowego w B. - za pośrednictwem placówki Poczty Polskiej S.A. – kwoty 400 zł. Uznanie sądowego rachunku bankowego tą kwotą nastąpiło w dniu 12 marca 2014 r., a więc po upływie terminu ustawowego

Rozpoznając zażalenie, Sąd Okręgowy w K. powziął poważne wątpliwości wysłowione w zagadnieniu prawnym przedstawionym Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia na podstawie art. 390 § 1 w związku z art. 397 § 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W uchwale z dnia 21 stycznia 2011 r., III CZP 115/10 (OSNC 2011, nr 9, poz. 97) Sąd Najwyższy - rozważając skutki uiszczenia opłaty sądowej przekazem pocztowym realizowanym za pośrednictwem Poczty Polskiej S.A., operatora publicznego świadczącego powszechnie usługi pocztowe – stwierdził, że datą uiszczenia tej opłaty jest data nadania przekazu. Uchwała ta została podjęta

w stanie prawnym już w znacznym stopniu nieaktualnym, niewątpliwie jednak zasługuje na uwagę i zaakcentowanie zawarta w niej teza, że jeżeli państwo obdarza określonego operatora szczególnym zaufaniem i obciąża go obowiązkami o charakterze publicznym, to czynność dokonywana za jego pośrednictwem powinna być skuteczna wobec adresata z chwilą jej dokonania.

Współcześnie zniknęło pojęcie „pocztowego operatora publicznego”, ustępując miejsce pojęciu „operatora wyznaczonego”; zgodnie z art. 3 pkt 13 i art. 46 ust. 1 w związku z art. 45 ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe (Dz.U. z 2012 r., poz. 1529 – dalej: „Pr.poczt.”), operatorem wyznaczonym jest operator pocztowy obowiązany do świadczenia usług powszechnych, a jego obowiązki przez okres trzech lat – do dnia 1 stycznia 2016 r. – pełni z mocy ustawy przedsiębiorstwo Poczta Polska S.A. (art. 178 ust. 1 Pr.poczt.). Do powszechnych usług pocztowych, które operator wyznaczony obowiązany jest wykonywać, nie zaliczono już realizacji przekazów pocztowych (por. art. 2 ust. 1 pkt 5, art. 3 pkt 16 i art. 37 ust. 1 Pr.poczt.), ale jednocześnie nie zdefiniowano, choćby przez określenie ramowych cech konstrukcyjnych, usługi polegającej na przyjęciu przez operatora wpłaty gotówkowej w celu przekazania jej na wskazany rachunek bankowy. Czynność ta nie mieści się w katalogu usług pocztowych ustanowionym w art. 2 ust. 1 pkt 1-5 Pr.poczt., w związku z czym w odniesieniu do Poczty Polskiej S.A. należy ją zaliczyć do grupy usług finansowych, które mogą być przedmiotem jej działalności gospodarczej (por. art. 12 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 5 września 2008 r. o komercjalizacji państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska”, Dz.U. Nr 180, poz. 1109 ze zm. - dalej: „u.k.P.P.”).

W praktyce usługa polegająca na przyjęciu przez operatora wyznaczonego wpłaty gotówkowej w celu przekazania jej na wskazany rachunek bankowy polega na tym, że operator ten przyjmuje wpłatę określonej kwoty w gotówce, a następnie kwotą tą uznawany jest rachunek bankowy wskazany przez wpłacającego. W świetle § 2 ust. 1 pkt 4 i 11 oraz § 3 pkt 1 i 2 regulaminu świadczenia usługi płatniczej przyjmowania wpłat na rachunki bankowe w placówkach pocztowych, ustalonego przez Poczta Polska S.A. (załącznik nr 1 do decyzji nr 7/2013 Dyrektora Zarządzającego Pionem Rozwoju Usług Finansowych z dnia 4 listopada 2013 r.), wpłaty gotówkowe są przekazywane na rachunek bankowy odbiorcy w postaci

komunikatu elektronicznego przy wykorzystaniu międzybankowego systemu „elixir”. Rozliczenie jest prowadzone za pośrednictwem rachunku bankowego należącego do operatora wyznaczonego, w którego ramach operator składa zlecenie w postaci komunikatu elektronicznego umożliwiającego uznanie określoną kwotą rachunku bankowego beneficjenta wskazanego przez wpłacającego. Można przyjąć, że czynność operatora przybiera w tym wypadku postać zbliżoną do polecenia przelewu, którego istota polega na udzieleniu bankowi przez dłużnika dyspozycji obciążenia jego rachunku określoną kwotą i uznania tą kwotą rachunku wierzyciela (art. 63c ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, jedn. tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 1376 ze zm. – dalej: „Pr.bank.”).

Należy podkreślić, że taka forma płatnicza może być stosowana przy uiszczaniu opłat sądowych, gdyż § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 stycznia 2006 r. w sprawie sposobu uiszczania opłat sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 27, poz. 199), wydanego na podstawie art. 9 pkt 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm. - dalej: „u.k.s.c.”), nie przewidziano żadnych ograniczeń co do bezgotówkowych form transferu pieniędzy. W szczególności nie ma podstaw do redukcji dostępnych w tym zakresie form wyłącznie do polecenia przelewu, tym bardziej że katalog bezgotówkowych sposobów rozliczeń międzybankowych jest otwarty i oprócz polecenia przelewu obejmuje także m.in. polecenie zapłaty, czek rozrachunkowy i kartę płatniczą (por. art. 63 ust. 3 pkt 1-4 Pr.bank.).

W centrum zagadnienia prawnego przedstawionego do rozstrzygnięcia znajduje się pytanie, czy datą uiszczenia opłaty sądowej przy wykorzystaniu usługi polegającej na przyjęciu przez operatora wyznaczonego wpłaty gotówkowej w celu przekazania jej na wskazany rachunek bankowy sądu jest data wpłaty dokonanej gotówką w placówce operatora, czy też data uznania rachunku bankowego sądu. Pytanie jest zasadne, w prawie prywatnym bowiem przyjęto, że spełnienie świadczenia bezgotówkowego następuje w zasadzie w dniu uznania rachunku bankowego wierzyciela (np. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 1995 r., III CZP 164/94, OSNC 1995, nr 4, poz. 62 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 1996 r., II CRN 75/96, „Palestra” 1996, nr 11-12, s. 190). Przeważa także

pogląd, że datą dokonania opłaty sądowej uiszczanej za pośrednictwem podmiotu niebędącego bankiem, nie jest data powierzenia temu podmiotowi gotówki na pokrycie opłaty sądowej; także w tym wypadku decydujące znaczenie ma data uznania rachunku bankowego sądu (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 2005 r., II CZ 49/05, „Prawo Bankowe” 2005, nr 10, s. 9 i z dnia 26 września 2008 r., V CZ 54/08, OSNC-ZD 2009, nr D, poz. 91). Zważywszy, że Poczta Polska S.A. - o czym już była mowa - wykonuje omawianą usługę w ramach prowadzonej na rynku działalności gospodarczej, powstaje pokusa przyjęcia, iż w razie wniesienia opłaty sądowej w ramach tej usługi, datą jej uiszczenia jest także data uznania rachunku bankowego prowadzonego dla sądu. Pokusa ta jest tym mocniejsza, że w obowiązującym stanie prawnym nie można znaleźć wprost odpowiedzi na postawione pytanie, jak też trudno wydobyć konstruktywne wskazówki z art. 8 ust. 1 u.k.s.c., odsyłającego do pomocniczego stosowania przepisów kodeksu postępowania cywilnego, który jednak nie zawiera w tym zakresie żadnych miarodajnych unormowań.

Podjmując tę kwestię należy zaznaczyć, na co zwrócono już uwagę w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2011 r., III CZP 115/10, że działalność Poczty Polskiej S.A. jako operatora wyznaczonego jest traktowana i postrzegana – w odróżnieniu od innych operatorów – jak działalność nosząca znamiona urzędowe. Łączy się to z usprawiedliwionym przekonaniem, że prawo wiąże szczególne skutki czynności procesowej nie tylko ze złożeniem w placówce pocztowej prowadzonej przez tego operatora pisma procesowego albo innego pisma wywołujące doniosłe skutki publicznoprawne (art. 165 § 2 k.p.c.), ale także z wniesieniem - za pośrednictwem tej placówki - opłaty sądowej. Za takim przekonaniem przemawia również wieloletnie „przyzwyczajenie” społeczeństwa do tego, że czynności podejmowane w placówce pocztowej mają charakter „urzędowy”. Nie pozwala ono zaakceptować braku racjonalności w konstrukcji, która oddziela skutki wniesienia pisma procesowego i skutki opłaty sądowej, w szczególności w sytuacji, w której obie te czynności są dokonywane jednocześnie w tej samej placówce pocztowej. Należy przy tym pamiętać o utrwalonym stanowisku Sądu Najwyższego, że w razie uiszczenia opłaty sądowej przelewem bankowym, datą jej uiszczenia jest data przyjęcia polecenia przelewu

przez bank, a nie data uznania rachunku prowadzonego dla sądu, oczywiście pod warunkiem, że kwota przelewu miała pokrycie na rachunku wpłacającego (np. orzeczenia z dnia 5 października 1934 r., C.III. Z 354/34, Zb.Urz. 1935, poz. 144, z dnia 8 grudnia 1951 r., C 1019/51, OSNC 1952, nr 3, poz. 83 i z dnia 27 lutego 1962 r., 3 CZ 6/62, OSNCP 1962, nr 3, poz. 70, postanowienie składu siedmiu sędziów z dnia 27 listopada 1961 r., 4 CR 634/61, OSNCP 1964, nr 1, poz. 5 oraz postanowienia z dnia 27 stycznia 1969 r., I PZ 76/68, OSNCP 1969, nr 9, poz. 167 i z dnia 14 lipca 1976 r., I CZ 65/76, OSNCP 1977, nr 4, poz. 75 oraz uchwały z dnia 16 grudnia 1983 r., III PZP 47/83, OSNCP 1984, nr 7, poz. 110 i z dnia 25 czerwca 2003 r., III CZP 28/03, OSNC 2004, nr 5, poz. 71).

Czynienie doniosłych w skutkach rozróżnień między uiszczeniem opłaty sądowej w formie przelewu bankowego a uiszczeniem jej przy wykorzystaniu usługi operatora wyznaczonego polegającej na przyjęciu przez niego określonej wpłaty na rachunek prowadzony dla sądu jest zatem bezzasadne. Doprowadziłoby ono nie tylko do dezorientacji stron co do sposobów uiszczania należnych opłat sądowych oraz związanych z tym skutków, ale zmuszałoby także sądy do ustalania szczegółów technicznych wykonywania przez operatora wyznaczonego omawianej usługi i dociekania, kiedy operator udzielił bankowi zlecenia przelewu. W konsekwencji mogłoby się okazać, że dochowanie terminu uiszczenia opłaty przez stronę zależy od okoliczności przypadkowych, niezależnych od niej, a w szczególności od ustalonej przez operatora wyznaczonego metody wykonywania usług polegających na przyjmowaniu wpłaty gotówkowej w celu przekazania jej na wskazany rachunek bankowy; metody te mogą być różne i podlegać zmianom. Trzeba przy tym brać pod uwagę, że strony – klienci Poczty Polskiej S.A. – nie dostrzegają, i trudno tego od nich wymagać, różnicy pomiędzy usługą w postaci przekazu pieniężnego a usługą finansową zlecenia przekazania środków pieniężnych na określony rachunek bankowy; w obu wypadkach dochodzi do powierzenia operatorowi określonej kwoty pieniężnej, bez wnikania w szczegóły techniczne dokonywanej transakcji.

Powszechne przekonanie o „urzędowych” funkcjach operatora wyznaczonego ma także zakorzenienie systemowe. Trzeba pamiętać, że w obrocie prawnym działają instytucje zaufania publicznego, wspierane przez państwo

i pozostające pod jego szczególnym nadzorem. W związku z tym skutki niektórych czynności podejmowanych za pośrednictwem takich instytucji, a zwłaszcza czynności należących do prawa publicznego, mogą być łączone z chwilą ich dokonania, niezależnie od tego, kiedy dochodzi do ich rzeczywistej realizacji w sferze prawnej zainteresowanych podmiotów (por. np. art. 165 § 2 k.p.c., art. 83 § 3 p.p.s.a., art. 57 § 5 k.p.a. lub art. 8 § 3 k.r.o.). Poczta Polska S.A. wciąż zachowuje status instytucji zaufania publicznego, także w zakresie świadczenia usług finansowych, co wynika nie tylko z jej renomy utrwalanej w świadomości społecznej przez wiele lat, ale także z tego, że - zapewne również ze względu na tę renomę - powierzono jej odpowiedzialną funkcję pocztowego operatora wyznaczonego. Należy przy tym pamiętać, że dowody wpłaty wystawiane przez Poczta Polska S.A. korzystają z mocy prawnej dokumentu urzędowego (art. 16 u.k.P.P.), a jedynym akcjonariuszem spółki jest Skarb Państwa (art. 2 ust. 1 u.k.P.P.); stwarza to wobec obywateli i innych instytucji oraz organów państwa specjalne gwarancje rzetelności i skuteczności jej działania (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 1998 r., III RN 118/97, OSNP 1998, nr 24, poz. 699 i z dnia 19 września 2007 r., III UZ 12/07, OSNP 2008, nr 21–22, poz. 334).

Rozstrzygając przedstawione zagadnienie prawne nie można również zapominać, że skutki procesowe świadczonej przez Poczta Polska S.A. usługi polegającej na przyjmowaniu wpłaty gotówkowej w celu przekazania jej na wskazany rachunek bankowy prowadzony dla sądu nie zostały przez ustawodawcę jednoznacznie unormowane. Wypełniając tę lukę należy zatem brać pod rozwagę deklarowane przez ustawodawcę wartości i preferencje. Znalazły one wyraz m.in. w art. 9 pkt 1 u.k.s.c., zawierającym wytyczne do wydania rozporządzenia wykonawczego regulującego sposoby uiszczania opłat sądowych, w tym wnoszonych na rachunek bankowy sądu. W przepisie tym przewidziano, że regulacje z tego zakresu powinny mieć na względzie łatwość uiszczenia opłat przez strony oraz skutek w postaci zwrotu lub odrzucenia pisma, od którego przy jego wniesieniu nie została uiszczona należna opłata. Unormowanie to wyraźnie i jednoznacznie świadczy o tym, że ustawodawca preferuje rozwiązania, które pozwalają rozstrzyganie powstających na tym polu wątpliwości interpretacyjnych

ze szczególnym uwzględnieniem interesów osób wnoszących opłatę sądową (por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2007 r., III UZ 12/07). Uwaga ta - istotna dla rozstrzygnięcia analizowanego zagadnienia - nie dezaktualizuje wielokrotnie stawianego już postulatu, że niezbędne jest wyraźne, jednoznaczne i nowoczesne ustawowe unormowanie skutków procesowych uiszczania opłat sądowych (por. np. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2003 r., III CZP 28/03).

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł, że datą uiszczenia opłaty sądowej na rachunek bankowy sądu wnoszonej w postaci wpłaty gotówkowej w polskiej placówce pocztowej operatora wyznaczonego - Poczty Polskiej S.A. - jest data przyjęcia tej wpłaty, a nie data zlecenia przelewu przez operatora lub data uznania rachunku bankowego prowadzonego dla sądu.

W konsekwencji podjęto uchwałę, jak na wstępie.